

МОНГОЛ УЛСЫН ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЙД

Засгийн газрын XIV байр, Чингисийн өргөн чөлөө,
Хан-Уул дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160
Утас: 26 30 51, Факс: (976) 7004 3479,
Цахим шуудан: info@energy.gov.mn

2023.04.03 № 1/1099

танай 2023.03.21 -ны № 412-03/2251 -т

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН Х.ГАНХУЯГ ТАНАА

Танаас ирүүлсэн “Эрчим хүчний хангамжийн найдвартай байдлыг хангах чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний талаар” 2022 онд ирүүлсэн асуулгын хариуг тодотгон хүргүүлж байна.

Хавсралт хуудастай.

Б.ЧОЙЖИЛСҮРЭН

170800300576

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ АСУУЛГЫН ХАРИУ

Эрчим хүчний хангамжийн найдвартай байдлыг
хангах чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний талаар

АСУУЛГА -1: Монгол Улсын эрчим хүчний хангамжийн найдвартай байдал, өсөн нэмэгдэж байгаа хэрэглээг бүрэн хангах талаар авч буй арга хэмжээний талаар

Өнөөдрийн байдлаар Монгол Улс баруун, төв, өмнөд болон дорнод бүс, Алтай–Улиастайн гэсэн 5 эрчим хүчний системтэй. Нийт 330 гаруй сум, суурин газруудыг төвлөрсөн эрчим хүчний системээс хангаж, ард иргэдийн ая тухтай амьдрах нөхцөл, уул уурхай, үйлдвэрлэлийн салбар хөгжих нөхцлийг нөөц боломжийнхоо хүрээнд бүрдүүлэн ажиллаж байна.

Эрчим хүчний салбар 2022-2023 оны өвлийн их ачаалалд бүх станцуудын 63 зуух, 42 турбоагрегат гэсэн үндсэн тоноглолууд ажиллаж, системийн хэмжээний нийт суурилагдсан хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, нөөц тоноглолгүй ажилласан. Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээний оргил ачаалал 2021 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдөр 1387 МВт хүрсэн бол 2022 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдөр 1462 МВт хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеэс 102 МВт-аар нэмэгдсэн. Энэхүү ачааллыг хангахын тулд импортын эрчим хүчний хэмжээ 166 МВт-аар өссөн ба 50 хүртэл МВт ачааллыг хэрэглээний оргил цагт хязгаарласан.

Монгол улсын хэмжээнд 2022 оны гүйцэтгэлээр 10.3 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэж, 9.3 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүчийг түгээсэн. Нийт түгээсэн цахилгаан эрчим хүчний 79.3%-ийг дотоодын эх үүсвэрүүдээс, 20.7%-ийг импортын цахилгаан эрчим хүчээр тус тус хангасан.

Хэрэглээний өсөлтийг хангахад сүүлийн жилүүдэд хийгдсэн Дулааны дөрөвдүгээр цахилгаан станцын 89 МВт-ын өргөтгөл шинэчлэлт, Эрдэнэтийн дулааны цахилгаан станцын 35 МВт-аар өргөтгөлийн төслүүд дуусч, ашиглалтад орсон нь ихээхэн үүрэг гүйцэтгэж байна.

2022 онд 2,14 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүчийг импортоор авсан ба импортлосон цахилгаан эрчим хүчний 694.2 сая кВт.ц буюу 32.5%-ийг ОХУ-аас, 1443.0 сая кВт.ц буюу 67.5%-ийг БНХАУ-аас авсан. Импортын эрчим хүчний хэмжээ өмнөх оноос 0.28 тэрбум кВт.ц буюу 15%-аар өссөн байна.

Монгол Улсын төдийгүй дэлхий нийтийн хэмжээнд өнгөрсөн жилүүдэд цар тахлаас шалтгаалж үйлдвэрлэл үйлчилгээний цар хүрээ багассан мэт боловч эрчим хүчний эрэлт хэрэгцээ өссөөр байна. Цар тахалын үед Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэглэгчдийн цахилгаан, дулааны эрчим хүчний хэрэглээний төлбөрийг төрөөс хариуцсантай холбоотойгоор 2020 оны 12 дугаар сараас цахилгааны ачаалал огцом нэмэгдэж, импортын цахилгаан эрчим хүчний хэмжээ авч болох дээд хязгаараас давсан. Иймээс 2021-2022 оны өвөл ОХУ-аас импортын эрчим хүчний авах дээд хязгаарыг 100 МВт-аар нэмэгдүүлж эрчим хүчний хангамжийг харьцангуй багд эрсдлээр давж байна. Гэсэн хэдий ч хэрэглээний оргил цагт богино хугацаагаар хязгаарлалт хийгдсэн.

ЦЭХ-ний хэрэглээ сүүлийн жилүүдэд дунджаар 7-8%-аар өсч байсан бол 2021 онд 11%-аар, 2022 онд өмнөх жилээс 5.4%-аар өссөн. Дотоодын үйлдвэрлэлийн

хэмжээ дунджаар 6-7%-ийн өсч боломжит хүчин чадалдаа тулсан ба цаашид шинэ эх үүсвэр барьж ашиглалтад оруулахгүйгээр өсөн нэмэгдэж байгаа хэрэглээг хангах боломжгүй болжээ.

Эрчим хүчний дотоодын үйлдвэрлэлийг эх үүсвэрийн бүтцээр нь авч үзвэл 90.9%-ийг дулааны цахилгаан станцууд, 9.07%-ийг нар, салхи, усны эх үүсвэрүүд, 0.03%-ийг дизель эх үүсвэр тус тус үйлдвэрлэсэн байна

АСУУЛГА -2: Өмнөд говийн бүс нутгийн уул уурхайн цахилгааны хэрэглээг хангах, Тавантолгойн уурхайн нүүрсээр ажиллах цахилгаан станцыг барих талаар авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, тулгамдаж буй асуудал, Улаанбаатар хотыг тэлэх хөгжлийн бодлогын хүрээнд барихаар төлөвлөж байсан ДЦС-5 төслийн талаар

2.1 Тавантолгойн цахилгаан станцын талаар

Монгол Улсын эдийн засагт хамгийн чухал ач холбогдол бүхий төсөл бол **Тавантолгойн ДЦС**-ын төсөл. Тавантолгойн 450 МВт-ын дулааны цахилгаан станцыг барьж байгуулснаар жилд 3150.0 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх хүчин чадал бүхий эх үүсвэртэй болно. Ингэснээр өмнөд бүс нутаг Өмнөговь, Дорноговь аймгуудын нутаг дэвсгэр дэх стратегийн орд газруудыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах суурь дэд бүтэц бий болно. Оюутолгойн Хөрөнгө оруулалтын гэрээгээр Монгол улсын хүлээсэн үүрэг болох тус уурхайг дотоодын эрчим хүчний эх үүсвэрээс хангах боломж бүрдэж, импортын эрчим хүчний төлбөрт төлж буй 110-аас 120 сая ам.доллар дотооддоо үлдэнэ. Мөн Тавантолгойн нүүрсний уурхайгаас гарсан экспортын шаардлага хангахгүй байгаа хүрэн нүүрсийг эрчим хүч үйлдвэрлэж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулна.

Төслийн бэлтгэл ажлын хувьд, станц барих болон цахилгаан дамжуулах шугамын байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээнүүд хийгдсэн, станц барих 90,23 га газар эзэмших гэрээ гарсан. Тавантолгой-Оюутолгой чиглэлийн 220кВ-ын 2 хэлхээ 167 км цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын трассын газрыг Өмнөговь аймгийн Цогтцэций, Ханбогд, Баян-Овоо сумдын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгуулсан.

Мөн станцын ашиглалтын үед хэрэглэх нүүрсний гэрээг "Эрдэнэс Тавантолгой" ХК-тай 2022 оны 6 дугаар сард, Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээнээс Оюу толгой уурхайг урт хугацаанд цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээг "Оюу толгой" ХХК-тай 2022 оны 01 дүгээр сард тус тус байгуулсан.

Тавантолгойн 450МВт хүчин чадалтай дулааны цахилгаан станцын төслийг төр өөрөө бүтээн байгуулах шийдвэрийг Засгийн газар 2020 онд гаргасан ба түүнийг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Оюу толгой уурхайн эрчим хүчний оргил ачаалал нь 285МВт, дундаж ачаалал нь 236МВт байх ба Цахилгаан эрчим хүч авч эхэлснээс 20 жилийн хугацаанд энэхүү хэрэглээг хангахаар гэрээнд тусгагдсан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 175 дугаар тогтоолын дагуу өмнөд бүсийн уул уурхайн болон Оюу толгой төслийн эрчим хүчний хэрэгцээг хангах зорилгоор цахилгаан станц барих төслийг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий "Тавантолгой дулааны цахилгаан станц" ТӨХХК-ийн нийт хувьцааны 51 хувийг Эрчим хүчний яам, 30 хувийг "Эрдэнэс Тавантолгой" ХК, 19 хувийг Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар эзэмшдэг.

Эрчим хүчний эдийн засгийн хүрээлэнгийн боловсруулсан ТЭЗҮ-д төслийн нийт хөрөнгө оруулалтын 30 хувийг өөрийн хөрөнгийн санхүүжилтээр, үлдэгдэл 70 хувийг зээлийн

эх үүсвэрээр санхүүжүүлэхээр төлөвлөсөн байдаг. Тус ТЭЗҮ-ийн дагуу төслийн нийт хөрөнгө оруулалтын 30 хувьд ногдох өөрийн хөрөнгийн санхүүжилтийг “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК бүрэн хариуцахаар байгаа тул “Тавантолгой дулааны цахилгаан станц” ТӨХХК-ийн нийт хувьцааг “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-д эзэмшүүлэх нь зүйтэй.

Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг 2021 оноос хойш 2 удаа зохион байгуулсан ба шаардлага хангасан тендер ирүүлээгүйгээс амжилтгүй болсон. Дараагийн тендерийг станцыг хүчин чадал, хөрөнгө оруулалтыг үе шаттай байхаар төлөвлөж, тендерийн бэлтгэл шатны ажлууд хийгдэж байна.

Тендер зохион байгуулах үед дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбогдуулан нүүрсээр ажиллах цахилгаан станцын төслийг санхүүжүүлэхээс Засгийн газрууд болон олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагууд татгалзаж байсан тул тендерт оролцогчдын тоо хязгаарлагдмал байсан нь төслийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэхэд хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүсгэсэн.

Тодруулбал, БНХАУ хатуу түлшээр галладаг эрчим хүч үйлдвэрлэх төслүүдэд хатуу хяналт тавьж, XIV таван жилийн төлөвлөгөөний (2021-2025 он) хугацаанд нүүрсний хэрэглээний өсөлтийг хатуу хязгаарлаж, XV таван жилийн төлөвлөгөөт үе шатанд (2026-2030 он) бууруулна гэж мэдэгдсэн байна. Мөн 2021 оны 9 дүгээр сард НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 76 дугаар чуулган дээр БНХАУ-ын Ши Жиньпин дарга Хятад улс гадаад улс оронд хатуу түлшээр галладаг цахилгаан эрчим хүчний шинэ төслийг санхүүжүүлэхгүй гэж мэдэгдсэн.

Мөн НҮБ-ын хүрээлэн буй орчны хөтөлбөрийн хүрээнд дэлхийн 43 банк, санхүүгийн байгууллага 2021 оны 4 дүгээр сарын 21-ний өдөр “0 хүлэмжийн хийн банкнуудын холбоо”-г үүсгэн байгуулсан байна. Тус холбоонд одоогийн байдлаар нийт 41 улс орны 125 банк, санхүүгийн байгууллага гишүүнээр элсэн орсон бөгөөд гишүүд нь 2050 он гэхэд олгосон зээл, хөрөнгө оруулалтын багцад байх төсөл, хөтөлбөрүүдийн хүлэмжийн хийн ялгарлыг 0-д хүргэх амлалтыг авсан байна.

Дээрх хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг харгалзан төслийг хэрэгжүүлэх тооцоо, судалгааны үр дүнд төслийг “300МВт+150МВт”-аар 2 үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх нь эдийн засгийн үр ашгийг нэмэгдүүлж, Оюу толгой болон өмнөд бүсийн бусад хэрэглэгчдийн цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээг хангаж, хөрөнгө оруулалтын хэмжээг бууруулах, төслийн хоёрдугаар үе шатны 150 МВт-ын блокийг үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжүүлэн барих боломжийг бүрдүүлэх зэрэг ач холбогдолтой байна гэж үзээд 3 дахь удаагийн төслийн тендерийг зарлахаар бэлтгэж байна.

2.2 Улаанбаатарын ДЦС-5 төсөл

Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн системд жилд дунджаар 150-230 Гкал/ц-ийн хэрэглээ нэмэгдэж байгаа бөгөөд сүүлийн жилүүдэд гадна агаарын температур олон жилийн дундажаас доогуур байсан нь өвлийг харьцангуй хүндрэл багатай давахад нөлөөлсөн. Гэвч агаарын температур -39 градусаас доош тогтвортой хүйтэрвэл дулаан хангамжийн систем чадлын дутагдалд орж дулаан дамжуулах сүлжээний алслагдсан цэгүүдэд хөлдөлт үүсэх эрсдэлтэй нөхцөлд байна.

Улаанбаатар хотод 2023 оны 1 дүгээр сард тохиосон -40⁰ градусаас доош хүйтрэлтийн үед хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн нийт хэрэглэгчдэд хүрэх дулааныг жигд буулган эрсдэл өндөртэй дулаан дамжуулах сүлжээний алслагдсан цэгүүдэд гол ачааллыг шилжүүлж хөлдөлт үүсэх нөхцөл байдлыг бууруулан ажилласан.

Өнөөдрийн байдлаар Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн системийн суурилагдсан хүчин чадал 2318 Гкал/ц бөгөөд холбогдсон хэрэглэгчдийн тооцоот ачаалал 3403.2 Гкал/ц, техникийн нөхцөлийн хүлээгдэж байгаа ачаалал 501.84 Гкал/ц байгаа нь эх үүсвэрийн суурилагдсан хүчин чадлаас 1587 Гкал/ц буюу 60 гаруй хувиар хэтэрсэн байна.

2015 онд Амгалангийн 300 Гкал/ц-ийн хүчин чадалтай дулааны станц, 2020 онд Сэлбэ дэд төвийг барьж ашиглалтад оруулсан, мөн ДЦС-4-ийн өргөтгөлөөр дулааны үйлдвэрлэлийн хүчин чадал нэмэгдсэн боловч хэрэглээний өсөлтийг бүрэн хангаж чадахгүй байна. Улаанбаатар хотод шинэ дулааны эх үүсвэрүүд нэн шаардлагатай байна.

Улаанбаатар хотын цахилгаан дулаан хангамжийг шийдвэрлэх зорилгоор 2010 онд **ДЦС-5 төслийг ДЦС-3-ын дэд бүтцийг ашиглан барихаар** концессын гэрээгээр эхлүүлсэн. Монголын талаас станцын газрыг өөрчилснөөр төслийн техник эдийн засгийн үндэслэл дахин хийгдэж, дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын асуудлуудыг шийдвэрлэх явцад гадны хөрөнгө оруулалтын нөхцөл өөрчлөгдөн, нүүрсний станцын төслийн хөрөнгө оруулалт шийдвэрлэгдэхгүй байдалд хүрснээс концерциум тарж, төсөл ДЦС-5 нэрээр хэрэгжих боломжгүй болсон.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт Улаанбаатар хотын дулаан хангамжийг шийдвэрлэхээр **Дулааны гуравдугаар цахилгаан станцыг** шинэчлэн 325 МВт-ын шинэ станц барих төслийг ОХУ-тай хамтран хэрэгжүүлэхээр яриа хэлэлцээг эхлүүлсэн, ТЭЗҮ хийгдсэн, харилцан хамтран ажиллах хэлэлцээр хийгдэж байна.

Шинэ сэргэлтийн бодлогод **Амгалан дулааны станцын** хүчин чадлыг 116 Гкал/ц-аар нэмэгдүүлэх төслийг хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Төслийн санхүүжилт шийдвэрлэгдсэн, барилга угсралтын ажил эхэлж байна. Мөн **Дулааны дөрөвдүгээр цахилгаан станцын уурын хүчин чадлыг** 500 тн/ц-аар тус тус нэмэгдүүлэх, Зайсан, Маршал таун-аас Их бага тэнгэр, Дүнжингарав, Их засаг дээд сургууль орчимд хүйтний улирлын **оргил ачааллын** үед ажиллах **дулааны эх үүсвэрүүдийг** төлөвлөсөн бөгөөд хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

Шинэ сэргэлтийн бодлогод тусгагдсан Улаанбаатарын 5 дахь ДЦС зорилтын хангахын тулд нийслэлийн Багахангай дүүрэгт Бөөрөлжүүтийн нүүрсний уурхайг түшиглэн 300 МВт-ын ДЦС-ыг хувийн хөрөнгө оруулалтаар барихаар төлөвлөсөн.

Төслийг төр-хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд “Цэцэнс майнинг энд энерги” ХХК хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Тус цахилгаан станцын шинэчилсэн ТЭЗҮ-ийг ЭХЯ-ны ШУТЗ-ийн 2022 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдрийн хурлаар хэлэлцэн баталгаажуулсан. Цахилгаан станцын төслийн захиалагч “Цэцэнс Майнинг энд Энержи” ХХК болон гүйцэтгэгч “Сино стийл энд инженеринг” ХХК нар “Инженерчлэл, Худалдан авалт, Барилга угсралт”-ын гэрээний (ЕРС) зүйл заалт, төлбөрийн хуваарь зэргийг эцсийн байдлаар тохиролцон, 2022 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр гэрээнд албан ёсоор гарын үсэг зурсан.

Төслийн барилга угсралтын ажил 2022 онд эхэлсэн, 2024-2025 оны өвлийн их ачаалалд нэг блокийг ашиглалтад өгөх төлөвлөгөөтэй ажиллаж байна.

АСУУЛГА -3: Эрчим хүчний салбар 2020 онд 92 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан бол 2021 онд 75,8 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан байна. Энэхүү алдагдлыг бууруулах, эрчим хүчний үр ашигтай загварыг хөгжүүлэх чиглэлд хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар

Хэрэглэгчдийн цахилгаан, дулааны тариф бодит өртгөөс доогуур тогтоогдож байгаа нь эрчим хүчний компаниудад нүүрс нийлүүлэгч уурхайнууд, бэлтгэн нийлүүлэгчид, банк санхүүгийн байгуулагуудад төлөх зээл, зээлийн хүүгийн төлбөр жил ирэх тусам нэмэгдэж байна. Түүнчлэн дулааны цахилгаан станц, цахилгаан, дулаан дамжуулах түгээх, хангах компаниуд хөрөнгийн дутагдлаас шалтгаалж техникийн засвар, үйлчилгээг цаг тухайд нь бүрэн хийхгүй байгаа нь насжилт өндөртэй, хуучин тоноглол бүхий үйлдвэрүүдийн үйл ажиллагаанд гэнэтийн аваар, саатал гарах эрсдэл нэмэгдсэн.

Сүүлийн жилүүдэд үнэ тарифт өөрчлөлт оруулалгүй тогтвортой мөрдөж ирсний улмаас эрчим хүчний салбар 2019 онд 59 тэрбум төгрөгийн, 2020 онд 92 тэрбум төгрөгийн, 2021 онд 78 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан бол 2022 оны дүнгээр 1,339.7 тэрбум төгрөгийн орлоготой, 1,525.6 тэрбум төгрөгийн зардалтай 189.6 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан.

Эрчим хүчний үйлдвэр компаниудын авлага 159.0 тэрбум төгрөг болж өмнөх оноос 44.4 тэрбум төгрөгөөр буюу 21.8 хувиар буурсан бол богино хугацаат өр төлбөр 361.2 тэрбум төгрөг болж өмнөх оны мөн үеэс 75.7 тэрбум төгрөг буюу 26.6 хувиар нэмэгдсэн.

2022 оны 10 дугаар сараас Эрчим хүчний зохицуулах хорооноос инфляцад огцом нөлөө үзүүлэхгүй байлгах зорилгоор айл өрхийн цахилгаан, дулааны тарифт өөрчлөлт оруулалгүйгээр, аж ахуйн нэгж, байгууллагын цахилгаан, дулааны үнэ тарифыг тодорхой хувиар нэмэгдүүлэхээр шийдвэрлэсэн. Энэхүү тарифын өөрчлөлтийн үр дүнд 2023 онд түлш, тээврийн нэн тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэхээр тооцоолсон.

Салбарын өмнө санхүү, эдийн засгийн тулгамдсан асуудлууд нилээдгүй байсаар байна.

Цаашид хэрэглэгчийн цахилгаан дулааны үнийг бодит түвшинд тогтоож эрчим хүчний салбарыг хэвийн үйл ажиллагааг хангахгүйгээр улс орны нийгэм эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн хангах боломжгүй юм.

АСУУЛГА -4: Эрчим хүчний дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангасан, тогтвортой, өөрийгөө зохицуулах чадвар бүхий системийг бүрдүүлэх чиглэлд авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар

Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын чуулганаар Монгол Улсын Засгийн газрын зүгээс санаачилсан улсын эдийн засагт үзүүлж буй сөрөг нөлөөг бууруулах, эдийн засгийн болон бүтээн байгуулалтын хөгжлийг хязгаарлаж буй хүчин зүйлсийг цаг алдалгүй шийдвэрлэж, эдийн засгаа сэргээх, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого "Алсын хараа-2050" -ыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх суурь нөхцлийг бүрдүүлэх зорилго бүхий "Шинэ сэргэлтийн бодлого"-ыг батлан гаргасан.

Шинэ сэргэлтийн бодлогод улс орны хөгжлийг хязгаарлагч хүчин зүйлсийн нэг нь эрчим хүчний салбар төдийгүй эдийн засгийн суурь дэд бүтэц, үндэсний аюулгүй, бие даасан байдлыг хангах стратегийн ач холбогдолтой, хөгжлийн тэргүүлэх салбар гэдгийг онцлон үзэж, түрүүлэн хөгжүүлэх тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлсэн.

Шинэ сэргэлтийн бодлогод Эрчим хүчний сэргэлтийн 5 зорилтыг дэвшүүлж, эдгээр 5 зорилтод хүрэх 13 арга хэмжээ, 22 хөгжлийн төслийг төлөвлөсөн.

Хөгжлийн төслүүдэд одоо ажиллаж байгаа ДЦС-уудын чадлыг өргөтгөх 6, шинэ эх үүсвэр барих 5, цахилгаан дамжуулах агаарын шугам барьж Монгол улсын нэгдсэн сүлжээ үүсгэх 7 төсөл арга хэмжээ төлөвлөгдсөний зэрэгцээ Дэлхийн эрчим хүчний хөгжлийн чиг хандлагатай хөл нийлүүлэх байгаль орчинд ээлтэй, шинжлэх ухаан, дэвшилтэд технологи, инновацийг нэвтрүүлэх чиглэлээр 4 багц төслийг тусгасан болно.

Эдгээр төслүүдийг хэрэгжүүлснээр эрчим хүчний эх үүсвэрийн суурилагдсан хүчин чадал 2 дахин, цахилгаан дамжуулах шугам сүлжээний хүчин чадал 2 дахин нэмэгдэх бөгөөд бидэнд нийт 14,9 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт шаардагдаж байна.

Хөгжлийн төслүүдэд өмнөд бүсэд **Тавантолгойн ДЦС**, Улаанбаатар хотод **Дулааны гуравдугаар цахилгаан станцыг** шинэчлэн 325 МВт-ын шинэ станц барих, **Амгалан дулааны станцын** хүчин чадлыг 116 Гкал/ц-аар нэмэгдүүлэх, **Дулааны дөрөвдүгээр цахилгаан станцын уурын хүчин чадлыг** 500 тн/ц-аар тус тус нэмэгдүүлэх, **оргил ачааллын үед ажиллах дулааны эх үүсвэрүүдийг** барих, **Дулааны хоёрдугаар цахилгаан станцын** дэргэд 100 МВт-ын хийн цахилгаан станц барих төслүүд тусгагдсан.

Түүнчлэн баруун бүсийн эрчим хүчний хангамжийг сайжруулах, хэрэглээний өсөлтийг хангах зорилгоор Ховд голд дээр **Эрдэнэбүрэнгийн 90МВт-ын УЦС** төслийг эхлүүлсэн. Эрчим хүчний салбарын зүгээс дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтөд оруулах сөрөг нөлөөлөл, хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулахад оруулах хувь нэмэр, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэлгэрүүлэх чиглэлээр монгол орны баруун бүс нутагт нилээдгүй төслүүдийг төлөвлөн хэрэгжүүлж байна. Энэхүү төсөл нь цэвэр усны нөөц, гадаргын усны нөөц харьцангуй багатай хуурай уур амьсгалтай манай орны хувьд гадаргын ус хуримтлуулах экологийн ач холбогдолтой төсөл болно.

Төслийг БНХАУ-ын хөнгөлттэй зээлийн хөрөнгөөр 95 хувийг, Монгол Улсын төсвөөс 5 хувийг санхүүжүүлнэ. Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчийг шалгаруулсан, зээлийн тусгайлсан хэлэлцээр байгуулахаар ажиллаж байна.

Төслийн БУА-ын гүйцэтгэгчтэй 2021 онд түлхүүр гардуулах нөхцөлтэй гэрээ байгуулсан. Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний тайланг БОАЖЯ-ны Мэргэжлийн зөвлөлөөр мөн 2021 онд батлуулсан.

БНХАУ-ын ЭКСИМ банктэй Тусгайлсан зээлийн хэлэлцээр байгуулах ажлын хүрээнд 2022 оны 03 дугаар сараас цахим уулзалтыг сар бүр тогтмол хийж, уулзалтад Сангийн яам, Монгол Улсаас БНХАУ-д суугаа Элчин сайдын яам, Гадаад харилцааны яам болон Эрчим хүчний яамны төлөөллүүд оролцож, харилцан мэдээлэл солилцож, тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэн ажиллаж байна. 2023 онд 4 удаагийн хурал хийгээд байна. Банкны зүгээс төслийн техник хяналтын зардлыг захиалагч тал шийдвэрлэхийг санал болгосон тул энэ асуудлаар Сангийн яамтай зөвшилцөн Засгийн газрын 2023 оны 03 дугаар сарын 29-ний өдрийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн 114 дүгээр тогтоол гаргасан.

Тогтоолоор, Увс, Баян-Өлгий аймгийн нөлөөлөлд өртөж буй айл өрхийн нөхөн олговрын болон үл хөдлөх хөрөнгийн дахин үнэлгээний зардлыг 2024 оны улсын төсөвт тусган санхүүжүүлэх, соёлын өвийг авран хамгаалах, айл өрхийг нүүлгэн

шилжүүлэх ажлыг 2024 онд багтаан зохион байгуулахаар шийдвэрлэсэн. Төслийн усан сан үүсэх 9871.1 га талбайд 206 ширхэг түүх соёлын дурсгалын зүйлс өртөхөөр байгааг авран хамгаалах, малтлагыг 2022-2024 онд хийхээр төлөвлөж Соёлын яамтай тохиролцсон болно.

БУА-ын гүйцэтгэгч компани 2022 онд төслийн талбарт ажиллаж, ажлын зурагт шаардлагатай мэдээлэл цуглуулах, геологи, геофизикийн судалгааны ажлыг хийсэн, ажиллагсдын кэмгийг цахилгаан эрчим хүчээр хангах шугамын ажил хийгдэж байна.

БНХАУ-ын ЭКСИМ банкны төлөөлөгчид 2023 оны 03 дугаар сарбн 27-ноос 30-ны өдрүүдэд төслийн талбарт ажиллаж, 2019 онд хийгдсэн ТЭЗҮ-ийн санхүүгийн тооцоолол, тариф, усны болон бусад холбогдох мэдээллийг шинэчлэх, төслийн талаарх мэдээллийг иргэдэд нээлттэй хүргэхийг зөвлөсний дагуу холбогдох ажлуудыг зохион байгуулж байна.

Дорнод бүсэд, одоо ажиллаж байгаа **Чойбалсангийн дулааны цахилгаан станцыг** түшиглэн 50 МВт-ын дулааны цахилгаан станцыг барьж байна. Станцын барилга угсралтын ажил 60 орчим хувийн гүйцэтгэлтэй байгаа бөгөөд 2024 онд ашиглалтад оруулна. Төсөл хэрэгжсэнээр жилд 300 сая кВт.ц цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх бөгөөд бүс нутгийн уул уурхай, газрын тосны үйлдвэрлэлийг дэмжихийн зэрэгцээ Алсын хараа -2050 -д тусгагдсан түүхийн дурсгалт газар нутгийн аялал жуулчлалын цогцолборууд, соёл амралтын хүрээлэнгүүдийг орчин үеийн чиг хандлагаар хөгжүүлэхэд хамгийн том дэмжлэг болох болно.

Төсөл нийт 79,5 сая ам.дол-аар хэрэгжих бөгөөд үүнээс МУ-ын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 52 тэрбум төгрөг /19,5 сая ам.доллар/, Хөгжлийн банкны санхүүжилтээр 420 сая юань /60 сая ам.доллар/-аар санхүүжигдэнэ.

“ДБЭХС” ТӨХК Хөгжлийн банкттай төслийн дамжуулан зээлдүүлэх гэрээг 2021 оны 07 дугаар сарын 29-ний өдөр байгуулсан. Төслийг гүйцэтгэгчээр БНХАУ-ын “ТБЕА” ХХК шалгаран БУА-ыг гүйцэтгэж байна.

Хил гаалийн хорио цээрийн улмаас 2020-2021 онуудад барилга угсралтын ажлыг хэвийн гүйцэтгэх боломжгүй болсон тул гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээг сунгасан.

2023 оны барилгын ажлыг 03 дугаар сарын 31-ны өдрөөс эхлүүлсэн. Хүйтний улиралд хийх онцлогтой гүний барилгын ажлууд хийгдсэн. Өнөөдрийн байдлаар төслийн талбайд БНХАУ-н 68 ажилтан, Монгол улсын 3 орчуулагч нийт 71 ажилтан байна. Шинэ станцын хяналт удирдлагын DCS системийн сургалтад хоёр инженер хамрагдаж байна. Генераторын үйлдвэрлэл дууссантай холбогдуулан үйлдвэрийн туршилт хийхэд оролцохоор монголын талаас мэргэжилтнүүд 04 дүгээр сард ажиллахаар төлөвлөж байна.

Төслийн барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэл 58 хувьтай, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл захиалга 98 хувьтай байна.

Төвийн бүсэд **Багануурын 400 МВт-ын ДЦС-ыг** концессын гэрээгээр хэрэгжүүлэхээр гэрээнд 2021 онд нэмэлт өөрчлөлтийг оруулсан.

“Багануур пауэр” ХХК-тай байгуулсан концессын гэрээнд 2021 оны 05 дугаар сард нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Мөн дагалдах гэрээнүүдэд өөрчлөлт оруулах шаардлагатай болж, Диспетчерийн үндэсний төв, “ЦДҮС” болон “Багануур пауэр” ХХК хооронд “Цахилгаан эрчим хүч худалдах, худалдан авах гэрээ”-ний нэмэлт гэрээ

№2-г 2021 оны 07 дугаар сард байгуулсан. Эрчим хүчний яамнаас станцыг эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээнд холбох техникийн нөхцөлийг 2021 оны 09 дүгээр сард олгосон. Усны газраас 2021 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр Усны дүгнэлт гарсан. Байгаль орчин, нийгмийн нарийвчилсан үнэлгээний тодотголын тайлан БОАЖЯ-ны мэргэжлийн зөвлөлийн 2022 оны 02 дугаар сарын хурлаар баталгаажсан. Станцын нүүрс дамжуулах систем, усны шугам хоолой, өргөтгөлийн насосын станц, ус хангамжийн шугамын нийт 20 га газрын ашиглах эрхийг 5 жилийн хугацаатай авсан.

“Багануур пауэр” ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч БНХАУ-ын Цөмийн аж үйлдвэрийн барилга ТӨХК-иас тус улсын төрийн бодлого, шийдвэртэй холбогдуулан хувьцаагаа шилжүүлэх албан хүсэлтийг 2022 оны 08 дугаар сарын 01-ний өдөр Монгол улсын Эдийн засаг, хөгжлийн яаманд хүргүүлсэн. Энэхүү асуудал шийдвэрлэгдэх хүртэл төсөл үргэлжлэх хугацаа тодорхойгүй байдлаар хойшилж байна. Концесс эзэмшигчийн зүгээс хувьцаагаа шилжүүлэх ажлыг ойрын хугацаанд амжилттай шийдвэрлэхээ 2023 оны 03 дугаар сарын 23-ны өдрийн албан бичгээр Эрчим хүчний яаманд мэдэгдээд байна.

Цахилгаан дамжуулах шугам сүлжээний талаар, **Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай, Сайншанд-Цагаансуварга, Чойр-Сайншанд, Мандалговь-Арвайхээр, Багануур-Чойр, Багануур-Налайх-Улаанбаатар, Багануур-Чингис-Чойбалсан чиглэлийн ЦДАШ-уудыг** барихаар Шинэ сэргэлтийн бодлогод тусгасан.

Эрдэнэбүрэн-Мянгад- /Улиастай/ ЦДАШ-ын төслийг АХБ-тай, Чойр-Сайншанд, Сайншанд-Цагаансуваргын чиглэлийн шугамыг ЕСБХБ-тай, Багануур-Налайх-Улаанбаатар чиглэлийн шугамыг Дэлхийн банктэй хамтран хэрэгжүүлэхээр яриа хэлэлцээг эхлүүлсэн.

Улсын эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдал, төсвийн хязгаартай байдлаас шалтгаалан дээрх төслүүдийг үе шаттайгаар хугацаа сунган хэрэгжүүлэх шаардлагатай болсон. Эхний ээлжинд Эрдэнэбүрэн-Мянгад, Чойр-Сайншанд, Багануур-Чойрын шугамыг эхлүүлэхээр шийдвэрлээд байна.

Мөн Шинэ сэргэлтийн бодлогод сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх, улмаар экспортын зориулалтаар хөгжүүлэх, Устөрөгчийн эрчим хүч, Цөмийн эрчим хүчний чиглэлээрх судалгааны төслүүдийг монгол улсад нэвтрүүлэх, ОХУ-аас БНХАУ руу татах байгалийн хийн хоолойг өөрийн орны хэрэгцээнд ашиглах төслүүдийг авч үзэхээр төлөвлөсөн.

Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээг горим ажиллагааны хувьд **тогтвортой, өөрийгөө зохицуулах чадвар бүхий систем** болгон бүрдүүлэх нь салбарын тулгамдсан асуудал болж байна. Горим тохируулгын эх үүсвэртэй байх нь өдөр шөнийн хэрэглээний горимыг зохицуулж, эдийн засгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх төдийгүй дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагатай нийцүүлэн сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх юм.

Энэ чиглэлээр усан цахилгаан станц, усан цэнэгт цахилгаан станцтай болох, түргэн маневрлах боломжтой хийн цахилгаан станц барих, цэнэг хураагуурын станц барих шаардлагууд байна.

Төвийн бүсэд Эгийн голын УЦС-ыг барих хэрэгцээ шаардлага байгаа бөгөөд Байгаль нуурын эко системд нөлөөлөх байдлыг тодорхойлохын тулд биологийн олон янз байдлын нөлөөллийн судалгааг гадаад, дотоодын зөвлөх компаниудаар гүйцэтгүүлсэн. 2022 онд тайланг хүлээн авч БОАЖЯ-ны Мэргэжлийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлсэн. Тус зөвлөлөөс Усны зөвлөлөөр хэлэлцүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн.

Усны зөвлөлийн 12-р сарын хуралд хэлэлцүүлсэн. Судалгааны тайланг Дэлхийн өвийн хороонд хүргүүлэх асуудлаар ЭХЯ, ГХЯ, БОАЖЯ, ЮНЕСКО-гийн Монголын үндэсний комиссын нарийн бичгийн дарга болон ЭГУЦС ТӨХХК-ийн холбогдох албаны хүмүүс 2023.01.11-ний өдөр уулзалт хийж, тайланг 02 дугаар сард хүргүүлсэн.

Тайлан хүргүүлсэнтэй холбогдуулан 2023.02.03-ны өдөр монголын талын холбогдох албаны хүмүүс Дэлхийн өвийн төвтэй цахим хурал хийсэн.

Төвийн бүсэд усан цэнэгт цахилгаан станцын байршлыг тодорхойлон ТЭЗҮ боловсруулах, Байдрагийн гол дээр усан болон усан цэнэгт цахилгаан станц барих ТЭЗҮ боловсруулах ажлууд хийгдэж байна.

Байдрагийн голд УЦС барих, Төвийн бүсэд усан цэнэгт цахилгаан станц барих ТЭЗҮ боловсруулах зөвлөхийг сонгон шалгаруулж, "Монхидро констракшн" ХХК, "Престиж инженеринг" ХХК-уудтай тус тус гэрээ байгуулсан. ТЭЗҮ боловсруулах ажлыг 2023 онд дуусгана. Дунд шатны тайлангууд хэлэлцүүлэгдэж байна.

Усан цэнэгт цахилгаан станцын төслийг хамтран хэрэгжүүлэх саналыг АХБ, Дэлхийн банк, Жайка олон улсын байгууллагуудад хүргүүлж байгаагаас АХБ судлан үзэж хамтран ажиллахаар төлөвлөж байна. "Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээнд ажиллах усан цэнэгт цахилгаан станц"-ын ач холбогдол, ТЭЗҮ-ийн хүрээнд хийгдэж буй ажлын талаар 2023.02.16-ны өдөр хамтарсан хэлэлцүүлэг, семинарыг зохион байгуулсан. Тус семинарт Сангийн яам, Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Шинэ сэргэлтийн хурдасгуур төв, Эрчим хүчний салбарын үйлдвэр компаниудын холбогдох төлөөлөл оролцож, АХБ-ны зөвлөх, "Диспетчерийн үндэсний төв" ТӨХХК, "Престиж инженеринг" ХХК-иас тус тус танилцуулга хийж оролцсон.

Түүнчлэн, аж ахуйн нэгжүүдийн санаачилсан төвийн бүсэд усан болон усан хуримтлуурт цахилгаан станц барих төслийг дэмжин ажиллаж байна. Үүнд, Улаанбаатар усан цэнэгт ХХК-ийн 100 МВт, Эрдэнэс пауэр ХХК-ийн 45МВт, Эрдэнэт усан цэнэгт цахилгаан станц ХХК-ийн 50 МВт, Санхидро ХХК-ийн 75 МВт, Пи Эс Хайдропауэр Женерэйшн ХХК-ийн 30 МВт-ын төслүүдийн ТЭЗҮ яамны ШУТЗ-д танилцуулж дэмжигдсэн.

Эдгээрээс Улаанбаатар усан цэнэгт ХХК нь төслийг концессоор, Эрдэнэс пауэр ХХК нь хувийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр холбогдох тусгай зөвшөөрөл, Цахилгаан эрчим хүч худалдах, худалдан авах гэрээг байгуулсан. Эрдэнэс пауэр ХХК БУА-ын зураг төсөл боловсруулж байна.

АХБ-ны санхүүжилтээр **төвийн бүсэд 200 МВт.ц багтаамжтай цэнэг хураагуурын** төслийг Улаанбаатар хот дахь Сонгино дэд станцын дэргэд барих төслийг амжилттай хэрэгжиж байна.

АХБ-тай байгуулсан санхүүжилтийн ерөнхий хөтөлбөрт 2020 оны 02 дугаар сард оруулсан нэмээлт өрчлөлтөөр төслийн санхүүжилт шийдвэрлэгдсэн. "Эрчим хүчний сүлжээнд ашиглах том чадлын хуримтлуурын төсөл"-ийн зээлийн тусгайлсан гэрээнд 2020.05.14-ний өдөр гарын үсэг зурсан. 2020 онд зөвлөх үйлчилгээний тендерийг зохион байгуулж, 2021.06.25-нд, мөн байгаль орчны мониторингийн болон жөндөрийн зөвлөхүүдийг сонгон шалгаруулж гэрээ байгуулсан. Төслийн нэгдсэн сүлжээнд үзүүлэх үйлчилгээний үнэ тариф, зах зээлийн дүрмийн төслийг боловсруулсан.

Төслийг нэгдсэн сүлжээнд холбох Техникийн нөхцөлийг 2021 онд олгосон. 2021-2022 онд БУА-ын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг 2 удаа зохион